

BİA Medya Gözlem 2017: Habercinin & Medyanın Bir Yılı

Türkiye, son 15 yılda elde ettiği ancak hiçbir zaman tam içselleştiremediği hukuk kazanımlarını, Parlamento yetkilerini asgari düzeye getiren güçlendirilmiş Cumhurbaşkanlığı sistemi pekiştikçe tüketti; bağımsızlığı tartışılır hale gelen yargının yol açtığı ihlallerle başa çıkmaya çalışıyor.

Hükümet, Temmuz 2015'te Kürt Sorunu'na ilişkin çözüm sürecinin sonlandırılmasından bir yıl sonra vuku bulan darbe girişimiyle birlikte "güvenlik" adına ifade, medya ve örgütlenmeye ilişkin hakları askıya aldı; hak arama yollarını da tıkadı.

Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası yapıların eleştirel açıklamalarına rağmen iktidar Kanun Hükmünde Kararname (KHK) çıkarmaya devam ediyor. 2017 başında kurulan KHK'lerde yer alan uygulamalara itirazları değerlendirmesi beklenen OHAL Komisyonu ise işlerlik kazanmadı.

Ulusal ve uluslararası hak örgütlerinin Türkiye'de tutuklu gazeteci ve aydınlarla ilgili gerçekleştirdiği yoğun savunu faaliyetlerine, en az 22 tutuklu gazeteci dosyası bakımından keyfi tutuklamalara göz yuman Anayasa Mahkemesi ve AİHM gölge düşürdü.

BİA Medya Gözlem 2017'ye göre, ilk üç ayda 220 olan Türk Ceza Kanunu (TCK) ve Terörle Mücadele Kanunu'ndan (TMK) yargılanan gazeteci sayısı 1 Ocak 2018'de 520'yi buldu. Söz konusu gazeteciler, toplam 237 ağırlaştırılmış müebbet ile toplam 3 bin 672 yıl 6 ay hapis talebiyle yargılanıyorlardı.

Bir yıl içinde, 17 gazeteci ve köşe yazarı "Cumhurbaşkanı'na hakaret"ten toplam 8 yıl 4 ay 10 gün hapis (4 yıl 10 ay 19 gün ertelemeli) ve 136 bin 500 TL adli para cezası ödemeye mahkum edildi. Tutuklu gazetecilerin sayısı 131'den bir yıl sonra 122'ye indiyse de Türkiye, RSF ve CPJ nazarında, "dünyanın en büyük gazeteci hapishanelerinden biri" olmaktan kurtulamadı.

Rapora göre, 2017'de 85 gazeteci ve medya temsilcisi gözaltına alındı; bir Suriyeli kadın gazeteci öldürüldü, 20 gazeteci, bir medya kuruluşu, bir yayınevi saldırıya uğradı; 12 haberci ve bir medya kuruluşu tehditlerle karşılaştı; beş gazeteci de sözlü saldırıya maruz kaldı.

122 gazeteci hapis

131 gazeteci mesleki faaliyetlerinden veya siyasi dosyalardan 2017 yılına hapishanede girerken bu sayı; Kürt medyası, Cumhuriyet gazetesi ve Gülen Cemaati'ne yakın medyaya yönelik tutuklamalarla 136'ya çıktıktan sonra, yılın ikinci yarısında görülen sınırlı sayıda tahliyelerle birlikte 1 Ocak 2018 itibarıyla 122'yi buldu.

Cezaevlerindeki 122 gazeteciden 21'i hükümlü, 66'sı yargılanıyor, 31'i hakkındaki soruşturma sürüyor, dördü de mahkumiyete itirazının sonucunu bekliyor.

Hapis gazetecilerin 79'u "Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ)" soruşturması kapsamında tutuklu. 24 haberci de "PKK/PYD/YDGH gibi örgütlerle ilişkilendirildi. Kalan 19 gazeteci de Cumhuriyet (3),

Evrensel (1), Die Welt (1), Sosyalist Dayanışma dergisi (1), Atılım (1), Eylül Hapishane dergisi (1), ETHA Ajansı (2), Emek-Adalet dergisi (1), Özgür Gelecek (1), Odak (1), Mezitli FM radyosu (1), Yeni Evrede Mücadele Birliği Dergisi (1), Nokta (1), TV10 (1), Solyayın.com (1) sitesinden, biri de bağımsız foto-muhabiri.

2017'ye hapishanede giren 131 gazeteciden 18'i hükümlü, yedisi halen yargılanıyor, 106'sıysa soruşturma geçiriyordu.

Bir yılda 85, altı yılda 548 gözaltı

2017'de 31'i Fethullah Gülen Cemaati'ne yakın medya kuruluşlarında, 20'si Kürt medyasında çalışan, beşi uluslararası medya temsilcisi toplam 85 gazeteci gözaltına alındı. Darbe girişiminin yaşandığı, OHAL'ın uygulamaya girdiği 2016'da bu sayı 201 idi.

Son altı yılda ağırlık verilen "güvenlik" politikaları nedeniyle gözaltına alınan medya temsilcilerinin sayısı 548'i buldu. 2012'de 31 olan habercilere yönelik gözaltı, 2013'te 39, 2014'te 72, 2015'te 120, 2016'da 201'e çıktı.

Cinayet, saldırı ve tehdit

2017'de bir Suriyeli kadın gazeteci İstanbul'da öldürüldü, 20 gazeteci, bir gazete ve bir yayınevi saldırıya uğradı. Bu dönemde, 12 gazeteci ve beş medya kuruluşu tehdit edildi; beş haberci de sözlü saldırıya maruz kaldı.

2016'da ise, çatışma ve eylem bölgelerinde görev yapan medya çalışanlarından 56'sı saldırıya uğramıştı. Ayrıca, altı medya organı saldırının hedefi olurken bir Suriyeli gazeteci de öldürülmüştü. Yine 2016'da, 118 gazeteci ve beş medya kuruluşu da tehdit görmüştü.

2015 yılında yine Antep ve Şanlıurfa'da görev yapan üç Suriyeli gazeteci ve Türkiye'den bir yazar öldürülmüş, 64 medya çalışanı ve 1 yazar ile 4 medya organı da şiddetin hedefi olmuştu.

TCK 299'dan mahkumiyetler

2017'de toplam 17 gazeteci ve köşe yazarı, "Cumhurbaşkanı'na hakaret"e dair TCK'nın 299. Maddesi temelinde toplam 8 yıl 4 ay 10 gün hapse (4 yıl 10 ay 10 günü ertelemeli) ve 136 bin 500 TL de adli para cezasına mahkum edildi. Dört haberci beraat ederken, bir dava da zamanaşımından düştü. Yıl sonunda altı gazeteci de yeni davalarla karşılaşyordu.

TCK 299, Recep Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı olduğu Ağustos 2014'ten 1 Ocak 2018'e kadar Erdoğan'a yönelik "eleştiri ve isnatlar" nedeniyle en az 34'ü gazeteci 35 kişinin toplam 42 yıl 5 ay 2 gün (18 yıl 20 günü ertelemeli) hapse ve 188 bin 500 TL de para cezasına mahkum edilmesine zemin oluşturdu.

2016'da 12 gazeteci dahil toplam 16 kişi, "Cumhurbaşkanı'na hakaret"ten toplam 15 yıl 4 gün hapis (6 yıl ve 2 ayı ertelemeli) ve 42 bin TL adli para cezasına mahkum edilmişti. 13'ü gazeteci toplam 31 kişi de 299. maddeden açılan davalardan aklanmıştı.

Yargı, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Venedik Komisyonu ve Avrupa Birliği'nin eleştirilerine rağmen TCK 299'u gazeteci, hak savunucusu, akademisyen ve öğrencilere kadar binlerce yurttaşla karşı kullanırken Anayasa Mahkemesi son olarak 299'un "Anayasa'ya aykırılık teşkil etmediğine dair tartışmalı bir karar aldı.

2016'da, bir gazeteci ve bir çizerin de aralarında bulunduğu yedi kişi, eski Başbakan "Erdoğan'a görevinden dolayı hakaret" suçlamasıyla ve TCK'nın 125. Maddesi temelinde yargılanmış, 6 yıl 1 ay 24 gün hapis (2 yıl 3 ay 2 günü ertelemeli) ve 17 bin 343 TL de adli para cezasına mahkum olmuştu. İki gazeteci TCK 125'ten aklanırken bir vekil de Erdoğan'ın kişilik haklarına saldırıda bulunduğu gerekçesiyle 7 bin TL manevi tazminat ödemeye mahkum edilmişti.

2015 yılında da beşi gazeteci dokuz kişiye 299. Maddeden toplam 10 yıl 8 ay 22 gün hapis cezası; 14 gazeteci ve 2 çizer dahil 19 kişiye de yine Erdoğan'a hakaretten 125. Madde uyarınca 10 yıl 9 ay 27 gün hapis cezası verilmişti.

Yayın yasağı, sosyal medya

2017 yılı, 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası çıkarılan OHAL ve Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) nedeniyle sorgulanamaz idari ve cezai sansür uygulamalarıyla geçti. 2017'de, 6 geçici veya daimi yayın yasağı, üç akreditasyon ayrımcılığı, 47 pasaport ve bir basın kartı iptali, KHK ile üç medya kapatma yaşandı. Bu dönemde 10 site, 6 gazete, 97 site haber veya yazısı, 8 kitap, 6 dergi, 3 Twitter mesajı, 8 karikatür de sansüre uğradı. Ayrıca, çeşitli 9 sansür olayı meydana geldi.

2016 yılında, 778 basın kartı iptal edilirken, 54 gazetecinin mal varlığına el konulmuş, kimi geçici toplam 29 yayın yasağı yaşanmıştı. KHK ile 179 medya ve yayın işletmesi kapatılmış; 46 gazetecinin pasaportu iptal edilmiş; üç akreditasyon ayrımcılığı gerçekleşmişti. Ayrıca, 300 Twitter hesabı, 33 Youtube, 79 Instagram linki, 323 haber, 76 site sansüre uğramıştı.

2015 yılında da, altı yayın yasağı, beş gizlilik kararı, 10 akreditasyon ayrımcılığı olmuş; 118 site, 353 Twitter hesabı, 399 haber ve köşe yazısı, 21 TV kurulu ve iki gazeteci sansürle karşılaşmıştı; 12 video, yedi kitap, beş mizah dergisi, dört film, iki dergi, iki gazeteci, bir belgesel, bir broşür, bir panel, bir anma, bir seçim filmi, bir afiş, bir resim sansür edilmişti.

2014'te başvuru olan yed yayın yasağı da dahil edildiğinde son üç yılda, Türkiye ana gündemine ilişkin konuların irdelenmemesi için geçici veya soruşturma süresince toplam 42 yayın yasağı kararı alındığı ortaya çıkıyor.

İktidarın “yerli ve milli” standartlarının bir parçası olarak kendi güdümüne soktuğu yargı, 2017’de “güvenlikçi” politikaları baskın kılacak şekilde gazetecilik ve ifade özgürlüğü alanını inkar ve kriminalize edecek uygulamaları öne çıkardı.

2017’de, 520 gazeteci, köşe yazarı, muhabir ve medya temsilcisi, Türk Ceza Kanunu (TCK) ve Terörle Mücadele Kanunu (TMK) temelinde toplam 237 ağırlaştırılmış müebbet ile toplam 3 bin 672 yıl 6 ay hapis talebiyle yargılandı.

“Casusluk”, “örgüt”, “hakaret”

2017’de iki gazeteci “darbecilik” veya “devlet güvenliğini tehdit” suçlamasıyla toplam 45 yıl; altısı “örgüt üyeliği veya yöneticiliği”nden 60 yıl 6 ay; sekizi “devlet kurumlarını aşağılamak”tan 4 yıl 3 ay hapis (2 yıl 2 aylık kısmı ertelemeli) ve 3 bin TL adli para cezası, beşi toplam 43 bin 840 TL para cezası; bir gazeteci de “Aratürk’ü Koruma Kanunu’ndan 1 yıl 3 ay hapse mahkum edildi. Söz konusu gerekçelerle 2017 içerisinde 22 gazeteci, toplam 111 yıl hapis ve 46 bin 840 TL de para cezasına mahkum edilmiş oldu.

2016’da, üç gazeteci “devletin güvenliğine ilişkin belge yayınlamak”tan 12 yıl 6 ay; ikisi “örgüt üyeliği”nden 55 yıl hapse; biri “gizliliği ihlal”den 2 bin 100 TL adli para cezasına mahkum edilmişti. 22 gazeteci ve bir site yetkilisine “hakaret” suçlamasıyla 8 yıl 2 gün hapis ve 99 bin 670 TL adli para cezası verilmişti. Beş gazeteci toplam 28 bin TL manevi tazminat cezasına mahkum edilmişti.

2015’te ise cezalar daha ziyade “hakaret” ve “kişilik haklarına saldırı”dan gelmişti: 15 gazeteci ve 1 site yetkilisine “hakaret”ten toplam 5 yıl 8 ay 17 gün hapis ve 48 bin 940 TL (1740 TL’si ertelemeli) adli para cezası verilmişti; 3 gazeteci de “kişilik haklarına saldırı”dan toplam 14 bin TL tazminat ödemeye mahkum edilmişti. Ayrıca, 1 gazeteci “güvenlik kuvvetlerini aşağılamak”tan 10 ay hapse, bir diğeri de “iftira”dan 1 yıl 15 gün hapse mahkum edilmişti.

18’i “Gündem”den 31 gazeteci TMK mahkumu

Sadece Özgür Gündem gazetesinin başlattığı sembolik bir günlük nöbetçi eş yayın yönetmeni kampanyasında katılan, hakkında dava açılan 38 kişiden [Şanar Yurdatapan](#), [İbrahim Bodur](#), [Cengiz Baysoy](#), [İmam Canpolat](#), [Çilem Küçükkeleş](#), [Nadire Mater](#), [Yıldırım Türker](#), [Hasan Cemal](#), [Faruk Balıkcı](#), [Dicle Anter](#), [Derya Okatan](#), [Kumru Başer](#), [Ayşe Batumlu](#), [Jülide Kural](#), [İlham Bakır](#), [Murat Uyurkulak](#), [Murat Çelikkan](#) ve [Beyza Üstün](#) toplam 220 ay 15 gün hapis ve 62 bin TL de adli para cezasına mahkum edildi.

Yıl boyunca TMK temelinde ise toplam 31 gazeteci 54 yıl 10 ay 29 gün (14 yıl 4 ay hapis ertelemeli) hapis cezasına mahkum edildi.

2016’da 13 gazeteci, vize serbestisi için Avrupa Birliği ile müzakere konusu edilen Terörle Mücadele Kanunu (TMK) uyarınca 32 yıl 8 ay 3 gün hapse mahkum edilmişti. 2015 yılında da 3 gazeteci TMK uyarınca 6 yıl 3 ay 22 gün hapis (1 yıl 6 ay 22 günü ertelemeli) ve 24 bin TL de para cezasına mahkum edilmişti; 26’sı ise 337 yıl 6 ay hapis istemiyle yargılanmaya devam ediyordu, ikisi beraat etmişti.

2017 yılında Anayasa Mahkemesi (AYM), dört gazeteci, bir televizyon kanalı, bir radyo kanalı, bir yayıncı ve bir askerin başvurusunda Türkiye’yi giderler dahil 23 bin 427 TL tazminata mahkum etti. Ancak AYM, özellikle iki üyesi darbe girişimi sonrası tutuklanmasından sonra, OHAL altında tutuklanan 22 tutuklu gazetecinin “bireysel” başvurusunu 2017 boyunca gündemine almadı.

AYM, özellikle gazeteciler Can Dündar ve Erdem Gül’ün tahliyesinde önemli işlevi olduktan sonra, 2016 yılında da, OHAL ile ilgisi bulunmayan ifade özgürlüğü başvuruları değerlendirmekle kendini sınırlı tutmuş; iki gazeteci, bir eğitimci ve bir işçinin “bireysel” başvurusunda devleti 4 bin 223 TL tazminat ödemeye mahkum etmişti. Oysaki bu rakam, altısı gazeteci, birer de yazar, radyo ve site yetkilisi olmak üzere toplam 12 kişinin başvuru olduğu bir önceki yıl, 2015'te 42 bin 990 TL idi.

AİHM’den mahkumiyet, tazminat

2017 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), yayıncı Fatih Taş dahil 23 kişinin ifade özgürlüğünü ihlale ilişkin başvurusunda Türkiye’yi Sözleşmenin 10. Maddesinin ihlal edildiği gerekçesiyle mahkeme gideri dahil toplam 205 bin 430 avro (yaklaşık 782 bin 927 TL) tazminata mahkum etti.

2016 yılında yedisi gazeteci 11 kişiye toplam 27 bin 590 avro (yaklaşık 91 bin 438 TL) tazminat ödenmesine hükmedilmişti. Bir gazeteciye de “haksız tutuklama”dan 2 bin avro (yaklaşık 4 bin TL) ödenmesi kararlaştırılmıştı.

2015'te beş gazeteci, üç hukukçu, bir siyasetçi, 1 emekli asker dahil toplam 26 kişiye toplam 42 bin 043 Avro (134 bin 166 TL) tazminat ödenmesi kararlaştırılmıştı.

2014'te 9 gazeteci ve bir medya organının da içlerinde bulunduğu başvuru sahiplerine toplam 135 bin 612 Avro (394 bin 320 TL) tazminat ödenmesine hükmetmişti.

2013'te, 2'si gazeteci 29 kişinin ve 11 yayın kuruluşunun açtığı davalarda mahkumiyet toplamı 198 bin 935 Avro (507 bin 417 TL) olmuştu. Nihayet, 2012 yılında Türkiye, 6'sı gazeteci dokuz kişiye ve bir kuruma 78 bin 581 Avro (yaklaşık 184 bin TL) ödemeye mahkum edilmişti.

Böylece Türkiye, son altı yılda AİHM’de, 23 gazeteci, 12 medya organı, bir yayıncı ve 75 kişinin başvurusunda 606 bin 610 avro (1 milyon 910 bin 268 TL) tazminata mahkum edilmiş oldu.

RTÜK'ten cezalar

2017'de Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), televizyonlara 13 program durdurma, 82 para cezası ve 11 uyarı cezası; Radyo kuruluşlarına da 12 para cezası ve 3 uyarı cezası verdi. Yayın ilkelerini ihlalden verilen para cezalarının toplamı 21 milyon 333 bin 825 TL oldu.

2016'da televizyonlara 50 uyarı, 112 para cezası ve 2 de yayın durdurma cezası; radyolara da 7 uyarı, 11 de para cezası verilmişti; para cezalarının toplamı da 15 milyon 907 bin 627 TL olmuştu.

Kurul, 2015'te TV'lere 69 uyarı, 168 para cezası, radyolara da 4 uyarı 4 de para cezası vermişti. 2015'te yayın kuruluşlarına 9 milyon 905 bin 674 TL para cezası kesilmişti. 2014'te, TV'lere 78 uyarı, 254 para cezası, radyolara da 12 uyarı ve 7 para cezası vermişti. Para cezalarının toplamı da 18 milyon 616 bin 966 TL olmuştu.

2017'de 166 işsiz gazeteci

2017 yılında 166 gazeteci ve medya çalışanı işten çıkarıldı, işten çıkmak zorunda bırakıldı veya hazırladıkları/sundukları programlar sonlandırılınca işlerine son verildi.

2016'da 2 bin 708 gazeteci ve medya çalışanı işten çıkarıldı veya işten ayrılmaya itilmişti. Ancak TGC, KHK ile 179 medya ve yayın işletmesinin kapatılmasıyla işsiz kalanların sayısının 10 bini bulduğunu açıklamıştı.

2015 yılında 348, 2014 yılında 339 gazeteci, yazar ve medya çalışanının işine son verilmesi ya da istifaya zorlanması söz konusuydu. 2013'te bu sayı 143'tü. (EÖ/APA)